

Yrittäjyyskasvatus, yrittäjämäinen toiminta ja oppimiskäsitykset musiikkikasvatuksessa

Tutkielma (kandidaatti)
26.07.2019

Joonas Mikkilä
Musiikkikasvatuksen aineryhmä
Taideyliopiston
Sibelius-Akatemia

Tutkielman nimi	Sivumäärä
Yrittäjyyskasvatus, yrittäjämäinen toiminta ja oppimiskäsitykset musiikkikasvatuksessa	27
Tekijän nimi	Lukukausi
Joonas Mikkilä	kevät 2019
Aineryhmän nimi	
Musiikkikasvatuksen koulutusohjelma	
Tiivistelmä	
<p>Tutkimukseni tavoitteena on analysoida näkökulmia, joista yrittäjyyskasvatusta on tutkimuskirjallisuudessa käsitelty. Lisäksi tutkin musiikkikasvatuksessa vallalla olevien oppimiskäsitysten soveltumista yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisen toiminnan kontekstiin. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Miten yrittäjyyskasvatusta on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa? 2) Miten suomalaisessa musiikkikasvatuksessa vallitsevat oppimiskäsitykset soveltuvat yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisen toiminnan lähtökohtiin? <p>Tutkimuksessani syvennyn teoreettisen viitekehitykseni pääkäsitteisiin, jotka ovat yrittäjämäinen toiminta sekä yrittäjyys. Sen lisäksi avaan musiikkikasvatuksen filosofista pohjaa ja vallalla olevia oppimiskäsityksiä. Lisäksi tutkin uusliberalismia käsitteen tasolla ja tarkastelen siihen liittyvää kritiikkiä.</p> <p>Tutkimustulosteni mukaan yrittäjyyskasvatusta lähestytään tutkimuskirjallisuudessa vaihtelevasti. Siinä missä kotimainen kirjallisuus painottuu pedagogisiin sisältöihin ja perusopetuksen näkökulmiin, on ulkomainen kirjallisuus useammin kirjoitettu taloustieteen ja liiketalouden näkökulmasta. Musiikkikasvatuksen oppimiskäsitysten ja yrittäjyyden sekä yrittäjämäisen toiminnan yhteisiä piirteitä ovat muun muassa toiminnallisuus, tekemällä oppiminen, informaali oppiminen sekä oppilaslähtöisyys.</p> <p>Sekä yrittäjyyskasvatuksen että musiikkikasvatuksen pedagogiikka on oppilaslähtöistä ja molemmissa korostuu tekemällä oppiminen. Musiikkikasvatuksen oppimisympäristö ja lähtökohdat saattavat näin tarjota mahdollisuuden yrittäjämäisen toiminnan tuomiseen osaksi musiikkikasvatusta. Yrittäjäkasvatuksen ja uusliberalismin yhteiskunnalliset ulottuvuudet sekä yrittäjäkasvatuksen empiirinen tutkiminen saattaisivat olla tutkimusaiheeseen liittyviä kiinnostavia jatkotutkimusaiheita.</p>	
Hakusanat	
musiikkikasvatus, oppimiskäsitykset, uusliberalismi, yrittäjyyskasvatus, yrittäjämäinen toiminta	
Tutkielma syötetty Turnitin-plagiaatintunnistusjärjestelmään	
26.07.2019	

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Tutkimusasetelma	2
2.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset.....	2
2.2 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus.....	2
2.3 Tutkimusprosessin kuvaus	3
2.4 Tutkimusetiikka.....	4
3 Yrittäjyyskasvatus.....	6
3.1 Yrittäjyyden käsite yrittäjyyskasvatuksessa.....	6
3.2 Yrittäjämäinen toiminta: yrittäjyyden määritelmä tässä tutkimuksessa.....	8
3.3 Yrittäjyyskasvatus ja uusliberalismi	9
4 Musiikkikasvatus yrittäjämäisen toiminnan kontekstina	11
4.1 Musiikkikasvatuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat	11
4.2 Oppimiskäsitykset ja tavoitteet musiikkikasvatuksessa.....	12
5 Tulokset.....	15
5.1 Yrittäjyyskasvatus tutkimuskirjallisuudessa	15
5.2 Oppimiskäsitykset musiikkikasvatuksessa ja yrittäjämäinen toiminta yrittäjyyskasvatuksen alueena	16
6 Johtopäätökset ja pohdinta.....	19
6.1 Johtopäätökset	19
6.2 Uusliberalistisen koulutuspolitiikan kritiikki	20
6.3 Luotettavuustarkastelu	22
6.4 Jatkotutkimusaiheet.....	23
Lähteet.....	24

1 Johdanto

Perusopetuksen opetussuunnitelmassa on mainittu yrittäjyyskasvatus ensimmäistä kertaa vuonna 1994 (POPS 1994, 36–37). Siitä huolimatta yrittäjyyskasvatusta ei ole käsitelty Taideyliopiston Sibelius-Akatemian musiikkikasvatusopintojeni aikana juuri lainkaan. Tämä ristiriita sai minut kiinnostumaan yrittäjyyskasvatuksesta yleisellä tasolla.

Tutkimusaiheeni valintaan vaikutti myös taustani toiminimiyrityksenä ja osakeyhtiön toimitusjohtajana. Yrittäjänä toimiminen on muokannut minua opiskelijana ja oppijana sekä antanut uudenlaisia näkökulmia omaan opetustyöhöni. Tämänhetkinen elämänrytmieni, jossa yhdistän yliopisto-opiskelun ja täysipäiväisen yrittäjyyden, on opettanut minulle paljon riskinottoa ja ennakoitaitoja. Lisäksi opiskelijana pyrin saamaan jäljellä olevista opinnoista mahdollisimman paljon tietoja ja taitoja, jotka hyödyttäisivät minua ammatissani. Keväällä 2019 luin Musiikkikasvatuslehdessä Lenita Hietasen artikkelin, jossa käsiteltiin yrittäjyyttä musiikkikasvatuksen kontekstissa. Tämä artikkeli sai minut näkemään yrittäjäkasvatuksen myös yhteiskunnallisesti ajankohtaisena ja kiistanalaisena aiheena. Yrittäjämäisen toimintakulttuurin tuominen osaksi yleissivistävää koulutusta ei ole vapaa kielteisistä arvolutauksista sitä kohtaan. Omien ammatillisten kokemusteni kautta olen kuitenkin kokenut yrittäjämäisistä piirteistä, kuten yhteisöllisyydestä ja monenlaisen arvostamisesta, olevan hyötyä opettajana toimimisessa. Koen yrittäjäkasvatuksen tutkimisen luontevaksi muun muassa siksi, että tämän tutkielman myötä tutustun aiheeseen ja pystyn integroimaan tutkimustietoa osaksi omaa opettajuuttani. Yrittäjyyskasvatuksen käsitteeseen olin törmännyt aiemmin lähinnä musiikin ammattiopintojen työelämäkoulutuksien yhteydessä.

Tutkielmani alussa esittelen tutkimusasetelmani ja tutkimuskysymykset. Tämän jälkeen avaan yrittäjyyskasvatuksen ja musiikkikasvatuksen filosofian keskeisiä käsitteitä sekä vallitsevia oppimiskäsityksiä musiikkikasvatuksessa. Tulosluvussa vastaan kahteen tutkimuskysymykseeni aiemmin esiteltyjen aineistojen pohjalta ja lopuksi esitän johtopäätöksiä ja jatkotutkimusaiheita tutkimustuloksiini perustuen.

2 Tutkimusasetelma

Tässä luvussa esittelen tutkimustehtävän ja tutkimuskysymykseni sekä avaan tutkimukseni menetelmää. Luvun lopussa kerron tutkimusprosessin kulusta ja tarkastelen tutkimukseni etiikkaa.

2.1 Tutkimustehtävä ja -kysymykset

Tutkimukseni tavoitteena on analysoida näkökulmia, joista yrittäjyyskasvatusta on tutkimuskirjallisuudessa käsitelty. Lisäksi tutkin musiikkikasvatuksessa vallalla olevien oppimiskäsitysten soveltumista yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisen toiminnan kontekstiin.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Miten yrittäjyyskasvatusta on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa?
- 2) Miten suomalaisessa musiikkikasvatuksessa vallitsevat oppimiskäsitykset soveltuvat yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisen toiminnan lähtökohtiin?

2.2 Systemaattinen kirjallisuuskatsaus

Tutkielmani metodina on systemaattinen kirjallisuuskatsaus. Empiirisissä tieteellisissä töissä kirjallisuuskatsausta sovelletaan teoreettisen viitekehyksen luomiseen. Kirjallisuuskatsauksen avulla tutkijan on tarkoitus avata näkökulmia, joista aihetta on tutkittu sekä sijoittaa oma tutkimuksensa olemassa olevan tutkimuksen kaanoniin. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 121; Salminen 2011, 9.)

Onnistuessaan systemaattinen kirjallisuuskatsaus esittelee lukijalle tarkkaan harkitun ja arvioidun kattauksen aiheeseen liittyvästä kirjallisuudesta ja ”referoi tutkimuksia objektiivisesti” (Salminen 2011, 9). Katsauksen ei tulisi paisua turhan pitkäksi, vaan keskeiset seikat tulisi esitellä lukijalle selkeästi, kattavasti ja tarpeeksi tiiviisti. Aiheelle keskeisten tutkijoiden esitleminen olisi myös suotavaa kirjallisuuskatsauksessa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 258–260.) Systemaattiseen kirjallisuuskatsaukseen tulisi sisältyä esimerkiksi vertaisarvioituja

tutkimus- ja aikakauslehtiartikkeleita, tutkimusselosteita sekä aiheeseen liittyviä muita keskeisiä julkaisuja (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 121).

Tekemäni kirjallisuuskatsauksen aineisto on keskittynyt laadulliseen tutkimukseen. Koska aineistoa tutkielmani aiheesta on saatavilla huomattavan paljon, on otanta syytä tehdä harkinnanvaraisesti (Hakala 1999, 172–173; Eskola & Suoranta 2001, 18–19). Harkinnanvaraisuus otannassa sisältyy systemaattisen kirjallisuuskatsauksen lähtökohtiin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 259). Teoreettiselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimussuunnitelmaa tai -kysymyksiä joudutaan tutkimuksen edetessä tarkistamaan. Tämä johtaa tyypillisesti siihen, että prosessin eri vaiheet alkavat kietoutua yhteen. (ks. Eskola & Suoranta 2001, 16.)

2.3 Tutkimusprosessin kuvaus

Johdannossa kuvaamani aihevalinnan jälkeen tutustuin systemaattisen kirjallisuuskatsauksen aineistonkeruun ja -analysoinnin sekä tieteelliseen kirjoittamisen lainalaisuuksiin Optimasta löytyvien kandiseminaarin luentomateriaalien kautta. Tämän lisäksi luin muutamia kandidaatintöitä orientoituakseni tieteelliseen tekstiin ja lähdeviittauksiin. Varsinaisen tutkimusprosessini ensimmäinen vaihe oli aineiston kartoitus. Aloitin tutustumalla Googlen avulla yleisesti yrittäjyyskasvatukseen. Tämän jälkeen luin muutamia artikkeleita ja tutustuin niiden lähdeluetteloihin, joiden kautta löysin lisää aiheeseeni liittyvää tieteellistä kirjallisuutta. Työskentelyni oli luonteeltaan syklistä, eli aineiston keruu, analyysi, tekstin kirjoittaminen sekä tutkimussuunnitelman- ja kysymysten tarkentaminen tapahtuivat lomittaisesti (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 14, 175). Suurimman osan tutkimukseni aineistosta löysin Taideyliopiston ja Helsingin yliopiston kirjastoista. Aineistoni hakemiseen käytin erityisesti Finna- ja Google Scholar -tietokantoja. Tiedon hakemiseen käytin muun muassa seuraavia hakusanoja ja niiden yhdistelmiä:

- Yrittäjyyskasvatus + musiikkikasvatus
- Entrepreneurship education/ enterprise education + Music Education
- Uusliberalismi + yrittäjyyskasvatus

- Neoliberalism + entrepreneurship education / enterprise education

Kerättyäni aineistoa aloin muodostaa ymmärrystä yrittäjyys- ja musiikkikasvatuksesta pitäen mielessäni itselleni asettamani tutkimuskysymykset. Koostin aineistoni tieteellisissä jurnaaleissa julkaistuista vertaisarvioituista artikkeleista (4) sekä vertaisarvioituista kirjanlukuista (6). Lisäksi käytin aineistona kirjoja (5), väitöskirjoja (3), yhtä tutkimusraporttia sekä muita yksittäisiä lähteitä. Tehdessäni muistiinpanoja aineistosta tapahtui sen analyysi samanaikaisesti. Teemoittelin aineistosta nousevia yhteisiä käsitteitä ja ilmiöitä muistiinpanoihini (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006; ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2018, 223.) Erittelemiäni teemoja olivat muun muassa yrittäjyyskasvatuksen lähtökohdat, yrittäjämäiset piirteet sekä yrittäjäkasvatukseen kohdistuva kritiikki. Tutkielmani teoreettinen viitekehys rakentui lopulliseen muotoonsa hiljalleen tutkimuksen edetessä.

2.4 Tutkimusetiikka

Yhteisesti sovittujen periaatteiden noudattaminen tutkimustyössä kuuluu tutkijan tehtäviin (Kuula 2006, 26). Olen lukenut ennen työni tekemistä Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistuksen hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja toimin sen mukaisesti (TENK 2012). Työssäni noudatan hyvää tieteellistä käytäntöä. Hyvää tieteellistä käytäntöä loukkaavat ainakin vilppi, sepittäminen, havaintojen vääristely, luvaton lainaaminen sekä anastaminen. (Kuula 2006, 36–38; TENK 2012.)

Systemaattista kirjallisuuskatsausta tehtäessä tutkijan tulisi pyrkiä objektiivisuuteen sekä rehellisyyteen. Näitä edistävät muun muassa selkeät lähdeviittaukset sekä erilaisten näkökulmien tai koulukuntien selkeä erottelu. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 260.) TENKin ohjeistuksen mukaisesti viitataan muiden tutkijoiden työhön asianmukaista lähdeviittaustekniikkaa (APA) käyttäen ja merkitsen lähteet oikein lähdeluettelooni. Toimin tutkijana objektiivisesti enkä anna omien arvojeni tai lähtökohtieni vaikuttaa tutkimuksen lopputulokseen. En etsi aineistoa omien ennakkokäsityksieni tueksi vaan sisällytän tutkimukseeni myös niistä eroavat näkemykset. Käytän tutkimukseni pääasiallisena aineistona vertaisarvioituja

artikkeleita. Käsittelem aihetta monipuolisesti alan kotimaiseen ja ulkomaiseen tutkimuskirjallisuuteen perustuen.

3 Yrittäjyyskasvatus

Tässä luvussa käsittelen yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtia nojaten tutkimuskirjallisuuteen. Ensiksi avaan yrittäjyyden käsitettä yleisesti, jonka jälkeen kuvailen yrittäjämäisen toiminnan piirteitä. Viimeisessä alaluvussa avaan myös uusliberalismin käsitettä yrittäjyyskasvatuksen kontekstissa.

3.1 Yrittäjyyden käsite yrittäjyyskasvatuksessa

Yrittäjyys ja yrittäjyyskasvatus mainitaan jo vuoden 1994 peruskoulun opetussuunnitelman perusteissa. Kyseisessä dokumentissa viitataan esimerkiksi termiin sisäinen yrittäjyys, jonka merkitystä avaan myöhemmin tässä luvussa. Yrittäjyyskasvatuksesta puhutaan opetussuunnitelmassa monipuoliseen sävyyn. Oppilaan toimijuuden kehittämisen lisäksi tavoitteeksi asetetaan työelämän ja siten ammatillisen yrittäjyyden lähtökohtien ja merkityksen ymmärtäminen. (POPS 1994, 36–37; Ristimäki 2004, 26.)

Vuoden 2004 ja 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa yrittäjyyskasvatus- termiä ei enää käytetä, vaan sen tilalla puhutaan yritteliäisyydestä ja yrittäjämäisestä toimintatavasta. Yrittäjyyttä on pyritty integroimaan vahvemmin opetuksen sisältöihin, lähtökohtiin ja tavoitteisiin. (POPS 2014, 23–24.) Yrittäjyyteen liittyvät tiedot sekä taidot ja yrittäjyyden työelämään liittyvät näkökulmat ovat korostetummassa asemassa vuoden 2004 ja 2014 opetussuunnitelmissa kuin vuoden 1994. (POPS 1994, 2004, 2014.)

Yrittäjyyskasvatuksen määrittely on haastavaa muun muassa siksi, että yrittäjyyden määritelmä vaihtelee näkökulmasta riippuen. Eri tieteenalat lähestyvät ilmiötä eri tavoilla ja siksi yrittäjyyden määrittelyssä ei ole päädytty yhtenäiseen lopputulemaan. (Ristimäki 2004, 17; Seikkula-Leino 2007, 27). Yrittäjyydellä voidaan viitata toisaalta markkinatalouteen ja yrityksen toimintaan, toisaalta yksilön yritteliäisiin ominaispiirteisiin ja siten yksilön toimijuuden eri piirteisiin (Gibb 1993, 13–14). Tämän perusteella yrittäjyyskasvatuksella voidaan nähdä kaksi päätavoitetta. Yrittäjyyskasvatus voi pyrkiä lisäämään yritystoimintaa ja uusien yritysten määrää tai

korostaa yrittäjämäisiä piirteitä oppijan kehityksessä. (Gibb 1993, Seikkula-Leino 2007, 26–27; Harkema & Schout 2008; Hietanen 2012, 42–44.)

Paula Kyrö (1997, 17) jakaa yrittäjyyden kolmeen osaan: 1) omaehtoinen, 2) sisäinen ja 3) ulkoinen yrittäjyys. Ulkoisella yrittäjyydellä tarkoitetaan pääasiassa yritystoiminnan harjoittamista ja siihen liittyviä toimia (Kyrö 1997, 17; Seikkula-Leino 2007, 29). Ulkoisen yrittäjyyden koulutusta harjoitetaan pääasiassa aikuiskoulutuksessa ja korkeakoulutasolla. Tällöin opetuksen ja tutkimuksen sisällöt voivat koskea muun muassa yrityksen rahoitusta, riskejä ja johtamista. (Kuratko 2005, 581; Seikkula-Leino 2007, 30.) Sisäinen yrittäjyys taas merkitsee yrittäjämäistä toimintatapaa. Se ei siis rajoitu yksilöön, vaan se käsitetään organisaation kollektiivisena toimintana. (Kyrö 1997, 17; Seikkula-Leino 2007, 29.) Omaehtoinen yrittäjyys taas koskee juuri yksilöä. Se ”viittaa yksilön yrittäjämäiseen toimintatapaan” (Kyrö 1997, 17) ja ”(...) sisäisen ja ulkoisen yrittäjyyden kehittymiseen” (Seikkula-Leino 2007, 29). Yrittäjyyskasvatus toteutetaan korkeakoulutasolla usein kurssi- ja ohjelmamuotoisesti. Alemmilla koulutustasoilla yrittäjyyskasvatusta integroidaan usein tavalliseen opetukseen. (Holmgren ym. 2004, 66.)

Omaehtoisen yrittäjyyden voidaan nähdä sisältävän yrittäjämäisiä piirteitä ja ominaisuuksia, jotka ovat yrittäjäkasvatuksen keskiössä. Kari Ristimäki (2004, 50) listaa yrittäjämäisiksi ominaisuuksiksi muiden muassa itseluottamuksen, uutteruuden, riskinottokyvyn, luovuuden, itsenäisyyden, yhteistyökyvykkyyden, sitoutuneisuuden, rohkeuden, epävarmuuden sietokyvyn sekä tehokkuuden. Samojen piirteiden ja ominaisuuksien kuvauksia on löydettävissä muualtakin tutkimuskirjallisuudesta. Jaana Seikkula-Leinon (2007, 27) mukaan yrittäjyyskasvatuksen yrittäjyyden ydinpiirteitä ovat innovatiivisuus, riskinhallinta ja toiminnan katalysaattorina toimiminen. Allan Gibb (1993, 14) erottelee yrittäjämäisen käyttäytymisen, yrittäjämäiset taidot ja yrittäjämäiset ominaisuudet erillisiksi kokonaisuuksiksi. Taidoiksi Gibb listaa muun muassa ongelmanratkaisukyvyn, luovuuden, neuvottelutaidon sekä päätöksentekokyvyn. Yrittäjyyteen liittyviä ominaisuuksia hänen mukaansa ovat itsevarmuus, dynaamisuus, suorituskeskeisyys sekä neuvokkuus. Gibbin mukaan yrittäjämäinen toiminta kumpuaa näistä taidoista ja ominaisuuksista. Tällaista käyttäytymistä on esimerkiksi epävarmuuden sietäminen ja

siitä nauttiminen, riskeeraava toiminta epävarmassa ympäristössä, itsenäinen toiminta omasta aloitteesta sekä muiden vakuutteleminen ja suostuttelemine. (Gibb 1993, 14.)

3.2 Yrittäjämäinen toiminta: yrittäjyyden määritelmä tässä tutkimuksessa

Tässä tutkielmassa käytän termiä yrittäjämäinen toiminta. Kuten Lenita Hietanen toteaa, yrittäjämäiselle toiminnalle ei ole muodostunut tutkimuskirjallisuudessa vakiintunutta käsitettä. Hän mainitsee siitä erotettavina variaatioina muun muassa yritteliäisyyden, yritteliään toiminnan ja toimintatavan. (Hietanen 2012, 35.) Hietanen (2012) puolestaan ei suoranaisesti määrittele yrittäjämäistä toimintaa vaan kuvailee piirteitä, taitoja ja käsitteitä yrittäjämäisen toiminnan taustalla. Niihin kuuluvat esimerkiksi luovuus, virheistä oppiminen, itsesäätelytaito ja itseohjautuvuus. (Hietanen 2012, 35–76.)

Ristimäki (2004) kuvailee yrittäjämäistä toimintaa rohkeammin ja jakaa sen kolmeen osaan: innovatiivisuuteen, riskinsietoon ja sen hallintaan sekä toiminnan katalysaattorina toimimiseen. Näiden yrittäjämäisten piirteiden ja taitojen korostuessa voidaan puhua yrittäjämäisestä toiminnasta. Yrittäjämäinen toiminta ei rajoitu kuitenkaan vain yritystoimintaan ja yrittäjyyteen, eikä yrittäjän tarvitse välttämättä toimia yrittäjämäisesti toteuttaessaan liiketoimintaa. (Ristimäki 2004, 28.) Esimerkiksi Hietanen (2012) tutkii yrittäjämäistä toimintaa musiikin oppimisympäristössä. Yksi peruste käsitteelliselle valinnalle työssäni on, että aiemmassa (musiikkikasvatuksen) tutkimuksessa yrittäjyyttä ja yrittäjämäistä toimintaa on tarkasteltu erikseen.

Ristimäen mukaan innovatiivisuus liitetään sekä yrittäjyyteen että yrittäjämäiseen toimintaan. Innovatiivisuus voi näyttäytyä esimerkiksi prosessissa (Harkema & Schout 2008) tai uudessa tuotteessa (Ristimäki 2004, 28.) Esimerkiksi ennestään hyväksi havaitun yritystoiminnan toistaminen ei Ristimäen mukaan ole innovatiivista toimintaa, vaan siihen liittyy esimerkiksi riskinotto uuden innovaation epäonnistumisesta. (Ristimäki 2004, 28–29.)

Riskin sietäminen ja sen hallitseminen ovat yrittäjämäisen toiminnan ytimessä. Ristimäki korostaa, että liiketoiminnassa otettavan riskin ja yksittäisen henkilön riskisuuntautuneisuus tulisi kuitenkin erottaa toisistaan. Toisin sanoen, yrityksen

perustaja ei riskin ottaessaan ole välttämättä henkilökohtaisessa elämässään lainkaan riskien ottaja. Yritystoiminnassa riski ja riskin hallinnan taito liittyvät toimintaa liittyvän riskin suuruuden ymmärtämiseen ja liiallisen riskin välttelemiseen. (Ristimäki 2004, 29.)

Kolmanneksi yrittäjämäisen toiminnan kokonaisuudeksi Ristimäki nostaa toiminnan katalysaattorina toimimisen. Se ei liity pelkästään yrittäjän henkilökohtaiseen toimintaan vaan on myös muiden motivoimista ja yhteisten päämäärien loppuunsaattamista. (Ristimäki 2004, 32–33.)

3.3 Yrittäjyyskasvatus ja uusliberalismi

Heikki Patomäen mukaan uusliberalismi on ”oppi, joka kehystää ja tulkitsee yhteiskunnalliset ongelmat markkina-ajattelun ja sen tehokkuus-, vapaus- ja oikeudenmukaisuusihanteiden kautta.” (Patomäki 2007, ii.) Markkinataloudellinen toiminta nähdään uusliberalismissa vapautena ja jokamiehen oikeutena eikä valtiojohdon tulisi säädellä tämän vapauden harjoittamista. Uusliberalismin tavoitteisiin kuuluvat muun muassa talouden ja markkinoiden vapautuminen, markkinoiden säätelemä hintataso ja inflaatio sekä julkisen talouden ja julkisten toimijoiden yksityistäminen ja ulkoistaminen. (Chomsky 1999, 20; Patomäki 2007, iii.) Patomäki toteaa uusliberalismin olevan termi, ”jota vain opin vastustajat käyttävät” (Patomäki 2007, 10). Uusliberalismin kannattajat taas käyttävät itsestään Patomäen mukaan termiä liberaalit. Sisällöltään sen tavoite on lähellä 1800-luvun talousliberalismia, jossa ”yksilön vapaudet, yksityinen omistusoikeus ja vapaat markkinat edustavat hyvää” (Patomäki 2007, 10).

Uusliberalistisen opin keskiössä on taloudellinen järkevyyys. Tehokkuus, kustannustehokkuus ja henkilökohtaisen maksimituloksen tekeminen ovat uusliberalismia määrittäviä käsitteitä. Koulutus näyttäytyy uusliberalistisessa ajatusmaailmassa palveluna, jonka tarkoitus on varustaa oppilaat taidoilla ja kyvyillä, jotka tekevät heistä mahdollisimman tehokkaita ja aikaansaavia. Oppilaat nähdään ihmispääomana, tulevaisuuden työntekijöinä sekä kuluttajina. (Apple 2000, 59–60; Keskitalo-Foley ym. 2010, 21.) Opiskelijat on mahdollista nähdä myös asiakkaina,

jotka valitsevat yksityisten koulujen ja yliopistojen tarjonnasta mieluisimmat ja ostavat itselleen koulutuksen (Patomäki 2007, iii; 166).

Kansainväliset järjestöt kuten OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development) ja EU (Euroopan Unioni) ovat 1980-luvulta lähtien levittäneet uusliberalistista ajatusmaailmaa. Uusliberalistiset ideat ja toimet ovat löytäneet tiensä näin myös Suomeen. Harri Holkerin hallitus alkoi vuosina 1987-1991 ”liikelaitostaa valtionhallintoa” (Patomäki 2007, 12) ja 1990-luvun alussa tapahtuneen laman jälkeen samaa toimintaa jatkettiin entistä kovemmallalla tahdilla. (Patomäki 2007, 12.)

OECD:n vuonna 1989 julkaisemassa monografiassa tähdätään koulutuspoliittisiin muutoksiin, joiden avulla saataisiin joustavia, sopeutuvaisia, luovia ja vastuullisia tulevaisuuden työntekijöitä aktiivista ja yrittäjämäistä yhteiskuntaa varten (OECD 1989, 5–7). Tähän monografiassa ehdotetaan ratkaisuksi yritysoppimista (”enterprise learning”) (OECD 1989, 7). Yrittäjyyden eetoksesta tuli Pekka Rokan mukaan Suomen 1990-luvun alun laman johdosta ”koulutoimen yksi tapa vaikuttaa positiivisesti taloudelliseen kasvuun” (Rokka 2001, 165). Koulutuksella haluttiin siis vastata politiikan ja markkinatalouden murroksiin ja muutoksiin. Vuonna 1994 julkaistussa Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa yrittäjyyskasvatus nostettiin ensimmäistä kertaa koko opetusta läpäiseväksi teemaksi (POPS 1994, 36–37).

4 Musiikkikasvatus yrittäjämäisen toiminnan kontekstina

Tämän luvun alussa avaan musiikkikasvatuksen filosofian lähtökohtia. Tämän jälkeen käsitelen musiikkikasvatuksen alalla vallitsevia erilaisia oppimiskäsityksiä.

4.1 Musiikkikasvatuksen tieteenfilosofiset lähtökohdat

Musiikkikasvatuksen filosofia on vielä nuori tieteenala. Suomalaisen musiikkikasvatuksen filosofia on kehittynyt varsinaisesti vasta vuoden 1995 jälkeen. Tällöin David J. Elliott julkaisi Music Matters -teoksen, jossa hän esitteli praktisia lähestymistavan musiikinopetukseen. (Westerlund & Väkevä 2006, 93.) Elliottin näkemyksiä alettiin käsitellä suomalaisen musiikkikasvatuksen filosofisissa keskustelussa. Ne liittyivät suomalaisessa musiikkikasvatuksessa vallinneeseen tekemällä oppimisen (”learning by doing”) mentaliteettiin, jota voidaan tarkastella myös Deweyn pragmatistisen filosofian pohjalta. Samoihin aikoihin opetussuunnitelma muuttui avoimempaan ja käytännöllisempään suuntaan eli hieman kauemmas esteettisen musiikkikasvatuksen perinteestä. (Westerlund & Väkevä 2006, 93.) Muutoksella tarkoitetaan sitä, että musiikin opettamisen lähtökohtana ovat yksilö ja tämän sisäiset kokemukset. Esteettisen perinteen musiikkikasvatuskirjallisuudessa oppimisympäristöä tärkeimpinä tekijöinä on pidetty opetettavia asiasisältöjä ja sitä, kuinka oppilaan tulisi sisältöjä käsitellä. (Heimonen & Westerlund 2008, 177–180.)

Esteettinen musiikkikasvatus korostaa myös kuuntelukasvatuksen merkitystä. Kuuntelukokemuksen kautta pyritään rikastuttamaan tunnekokemuksia. David Elliott ja Marissa Silverman kutsuvat esteettisen musiikkikasvatuksen perinnettä tunteiden koulutukseksi (”education of feeling”) (Elliott & Silverman 2014, 185). Tunteiden korostunut asema jättää tässä tilanteessa allensa musiikillisen toiminnan. Musisointi alistetaan asemaan, jossa se nähdään vain korkealaatuisen musiikin tuottamisena. Näin musiikin sosiaalinen konteksti jää esteettisessä musiikkikasvatusperinteessä huomiotta. (Heimonen & Westerlund 2008, 180.)

Lauri Väkevä ja Heidi Westerlund ovat John Deweyn kasvatustilosophian pohjalta kehittäneet suomalaisen musiikkikasvatuksen filosofiaa kohti käytännönläheisyyttä ja kokemuksellisuutta. Esimerkiksi informaalin oppimisen merkitystä koulumaailmassa on ryhdytty korostamaan ja sitä kautta alettu kiinnittää huomiota oppimisympäristön vaikutukseen oppimisessa (Westerlund & Väkevä 2006; Väkevä 2013). Informaalilla eli ei-muodollisella oppimisella tarkoitetaan luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvaa oppimista (Väkevä 2013, 94). Väkevän mukaan informaali oppiminen luo opettajille mahdollisuuden kytkeä opetettava asia ”oppilaiden kokemusmaailmaan” (Väkevä 2013, 93). Samalla kun opiskelijan kokemusmaailma korostuu, muuttuu myös opetus oppilaslähtöiseksi. Väkevän (2004, 331) mukaan Deweyn naturalistisen pragmatismien pohjalta muotoutuva taidekasvatus on lähtökohdaltaan nimenomaan oppilaslähtöistä. Oppilaslähtöisyyttä Deweyn filosofiassa edustaa myös edellämainittu tekemällä oppiminen. Tosin Väkevän mukaan vain tekemisen tärkeyttä korostava tulkinta antaa learning by doing- periaatteesta väärän kuvan. Väkevä sanoo Deweyn olevan kiinnostunut käytännön ja teorian välisestä suhteesta. Tekemällä oppimisen keskiössä ei näin ole vain ohjata oppijoita vastaamaan ulkoisiin hyödyllisyyden muotoihin, kuten työhön. Todellinen pedagoginen merkitys piilee kasvussa ja reflektiivisen ajattelun lisääntymisessä. (Väkevä 2004 111–112.)

4.2 Oppimiskäsitykset ja tavoitteet musiikkikasvatuksessa

Oppimiskäsitykset ovat teoreettisia viitekehyksiä, joiden perusteella opettajien ja oppilaiden suhdetta voidaan tarkastella ja joiden avulla opetussuunnitelmia ja uudenlaisia oppimisympäristöjä kehitetään. Ne tarkastelevat oppimisen prosesseja ja niille suotuisia olosuhteita. Oppimiskäsitysten avulla voidaan käsitellä myös oppimisvaikeuksia. (Partti, Westerlund & Björk 2013, 55.) Eri oppimiskäsitykset eivät kuitenkaan välttämättä ole toisistaan riippumattomia, vaan täydentävät toisiaan ja asettuvat lomittain (Partti ym. 2013). Musiikin oppimisen kontekstissa oppimiskäsitysten kautta voidaan lähestyä myös musiikkikasvatuksen tavoitteita.

Heidi Partti, Heidi Westerlund ja Cecilia Björk käsittelevät oppimiskäsityksiä opettajan toiminnan ohjaajana. Opettajan osuuden korostuessa ja oppilaan ollessa passiivinen tiedon vastaanottaja puhutaan behavioristisesta oppimiskäsityksestä. Tällöin huomio keskittyy musiikinopetuksessa esimerkiksi soittotaidon ja -tekniikan

kehitykseen. Näkökulma rajautuu näin yksilöön ja tämän taitojen ja tietojen määrän lisääntymiseen. Oppilaan aktiivisen roolin pienentyessä hänet nähdään kohteena, ei toimijana. (Anttila ym. 2017.) Behavioristinen lähestymistapa on monessa tapauksessa tehokas, mutta sisältää riskin tietojen ja taitojen jäämisestä irrallisiksi palasiksi oppijan mieleen. Ongelmia voi synnyttää esimerkiksi epätietoisuus siitä, miten ja missä opittua asiaa voisi soveltaa. (Partti ym. 2013, 57–58.)

Kun tarkastelua ohjataan oppijan mielensisäisiin prosesseihin ja tiedoissa ja taidoissa tapahtuvaan muutokseen, puhutaan kognitiivisista ja yksilökonstruktivistista oppimiskäsityksistä. Näissä oppimiskäsityksissä oppija nähdään aktiivisena havainnoijana, joka rakentaa tietoa ja luo prosesseille merkityksiä. Kognitiiviset oppimisstrategiat ovat esimerkki tämän oppimiskäsityksen mukaisista toimintatavoista. Muun muassa käsittekartat, joiden avulla oppija pyrkii saavuttamaan oppimiseen liittyvät tavoitteensa, voivat toimia tällaisina oppimisstrategioina. (Anttila ym. 2017.) Prosesseihin liittyvät oppijan aikaisemmat tiedot ja taidot opiskeltavasta aiheesta. Tällaisissa oppimiskäsityksissä opettaja antaa tilaa oppijan ajatuksille ja toiveille ja tukee näin oppijan prosessien merkityksellistämistä. (Partti ym. 2013, 58.)

Yksilöön rajautuville oppimiskäsityksille vaihtoehtona on lähestymistapa, ”jossa oppiminen nähdään osallistumisena” (Partti ym. 2013, 60). Tällaiset sosio-konstruktivistiset ja sosiokulttuuriset suuntaukset korostavat oppimisen sosiaalista ja vuorovaikutteista luonnetta. Yksilö on aktiivinen toimija oppimisympäristössä ja luo muiden oppijoiden kanssa yhdessä merkityksellisiä kokemuksia. Tiedon nähdään ”muotoutuvan yhteisöjen käytäntöihin osallistumisen ja niiden tuottaman merkityksen kautta” (Partti, ym. 2013, 60). Opettajan tehtävä on luoda oppijoille ympäristö, jossa tämänkaltainen toiminta on mahdollista. (Partti ym. 2013, 60–62.) Oppilaslähtöisessä pedagogiikassa tulee ottaa huomioon myös opettajan näkökulma. Sen huomiotta jättäminen voi pahimmassa tapauksessa johtaa opettajan roolin passivoitumiseen. (Anttila ym. 2017.)

Edellä mainittujen oppimiskäsitysten lisäksi Partti, Westerlund ja Björk (2013) esittelevät tiedon luomisen näkökulman. Tämän näkökulman mukaan yksilöt ovat mukana luomassa ja kehittämässä esimerkiksi musiikillista ympäristöään äänten ja kulttuuristen välineiden avulla. Kun kyseiset ideat luodaan yhteistoiminnalla, niistä tulee jaettuja. Näiden jaettujen objektien olemassaolo tai synty tapa eivät ole

yhdentekeviä asianhaaroja. Näin tietoa luodaan yhteistoiminnalla kehittäen olemassa olevia kohteita. (Partti ym. 2013, 64–65.)

5 Tulokset

Tässä luvussa vastaan tutkimusaineistoni pohjalta luvussa kaksi esittämiini tutkimuskysymyksiin: 1) Miten yrittäjyyskasvatusta on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa? ja 2) Miten suomalaisessa musiikkikasvatuksessa vallitsevat oppimiskäsitykset soveltuvat yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisen toiminnan lähtökohtiin?

5.1 Yrittäjyyskasvatus tutkimuskirjallisuudessa

Yrittäjyyskasvatuksen merkitystä korostetaan tutkimuskirjallisuudessa monista erisyistä. Yrittäjämäistä toimintaa on pyritty lisäämään EU:n toimesta jo 1980-luvulta lähtien (Gibb 1993, 11). Saskia Harkema ja Henk Schout (2008) toteavat valtioiden käyttävän suuria määriä rahaa yrittäjämäisen käyttäytymisen lisäämiseen, koska yrittäjyyskasvatus nähdään kansallisille talouksille merkittävänä. Donald Kuratko (2005, 577–579) toteaa myös, että yrittäjyyden suosion nousun takia uudet yritykset työllistävät huomattavan määrän ihmisiä. Näin ollen yrittäjäkasvatus ovat sekä taloudellisesti että poliittisesti merkittävää. Kyrö (1997, 16) toteaa yrittäjyyden merkityksen kasvaneen yhteiskunnassa työn ja yrittäjyyden muutoksen myötä. Ristimäki (2004) taas korostaa yrittäjyyskasvatuksen merkitystä Perusopetuksen opetussuunnitelman näkökulmasta, jonka aihekokonaisuutena se on ollut jo vuodesta 1994 (POPS 1994, 36–37).

Seikkula-Leino (2007) kuvailee yrittäjyyskasvatusta kansalaiskasvatuksena, jonka tarkoituksena on vaikuttaa ”taitoihin, käyttäytymiseen ja uskomuksiin” (Seikkula-Leino 2007, 26). Tämän näkemyksen mukaan yritteliäisyys ja yrittäjämäinen toiminta ulottuu yksilön ammattiin liittyvien tavoitteiden saavuttamisen lisäksi henkilökohtaiseen elämään (Koiranen 1997, 23; Seikkula-Leino 2007, 26). Esimerkiksi Gibb (1993, 14) ehdottaa, että itseluottamus, seikkailunhaluisuus ja itsenäisyys ovat yrittäjämäisiä piirteitä, jotka voidaan nähdä myös arjen toiminnassa tärkeinä. Gibbin lähtökohtana on oletamus siitä, että jokaisella ihmisellä on luontaisesti esimerkiksi luovuutta ja analyyttisyyttä. Näitä ominaisuuksia voisi ja tulisi hänen mukaansa kehittää (Gibb 1993, 12, 15).

Gibb (1993, 15) tiivistää yrittäjäkasvatuksen tavoitteeksi yrittäjämäisien toimintojen, taitojen ja ominaisuuksien kehittämisen ja niiden avulla minkä tahansa opittavan ilmiön syvällisen ymmärtämisen. Samoin kuin Ristimäki (2004, 47), Gibb näkee yrittäjäyyskasvatuksen metodina. Gibb esittelee oppimistapahtumaan tuotavia yrittäjäyden malleja, jotka simuloivat eri tavoin yrittäjäyden maailmaa. Esimerkiksi luokkahuoneen ilmapiiriin tulisi Gibbin mukaan pyrkiä olemaan yrittäjäydellemme ja yrittäjämäiselle toiminnalle suojea. Tämä tarkoittaisi, että oppilaille tulisi olla valtaa ja vapauksia toimia luokkatilassa, mahdollisuuksia tehdä virheitä ja oppia niistä sekä sitä, että luokassa olisi epävarmuustekijöitä. (Gibb 1993, 21–22.) Gibb korostaa myös asiakkuuden merkitystä opetuksessa. Oppilaiden keskeinen fokus tulisi olla asiakkaassa. (Gibb 1993, 21–22.) Hänen mukaansa asiakkaat pääasiassa määrittävät yrittäjien palkkiot ja antavat yrittäjille välitöntä palautetta näiden tarjoamista hyödykkeistä tai palveluista (Gibb 1993, 17). Gibbin kuvaaman menetelmän lisäksi tulisi olla selkeitä oppimistavoitteita, joita kohti työskentelyllä mennään. Samoin oppilaiden ikä tulee huomioida työskentelyn aikana. (Gibb 1993, 21.)

Gibb (1993) korostaa yrittäjäyyskasvatuksessa tekemällä oppimista eli learning by doing -periaatetta. Perinteisen oppilas-opettaja -asetelman sijaan Gibb näkee opettajan oppimisen mahdollistajana ja painottaa oppilaan mahdollisuutta oppia tekemisen kautta. Gibb rinnastaa tekemällä oppimisen pienyrityksen toimintaan. (Gibb 1993, 22.) Oppilaan ollessa aktiivinen toimija korostuvat hänessä myös yrittäjämäisen toiminnan piirteet. Seikkula-Leinon (2007, 30) mukaan yrittäjäyyskasvatuksen pedagoginen lähtökohta on sosiokonstruktivistinen, jossa korostuu esimerkiksi kokemuksellinen oppiminen. Gibbin edellä mainitsema tekemällä oppimisen malli tukee Seikkula-Leinon näkemystä. Myös Harkeman ja Schoutin (2008, 525) lähtökohta yrittäjäkasvatukseen on konstruktivistinen. He painottavat oppilaslähtöistä pedagogiikkaa, jossa oppilaat saavat itse asettaa tavoitteensa. Konstruktivistinen ja oppilaslähtöinen opetus aktivoi heidän mukaansa opiskelijoita. (Harkema & Schout 2008, 525.)

5.2 Oppimiskäsitykset musiikkikasvatuksessa ja yrittäjämäinen toiminta yrittäjäyyskasvatuksen alueena

Musiikkikasvatuksen tavoitteista ja lähtökohdista puhuttaessa on luontevaa analysoida Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteita. Sen mukaan ”Musiikin opetuksen

tehtävänä on luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen.” (POPS 2014, 139.) Monipuolisen musiikillisen toiminnan voidaan katsoa sisältävän ainakin musiikin kuuntelua, soittamista ja laulamista. Kulttuurinen osallisuus voi viitata esimerkiksi konserteissa käymiseen tai yhtyeissä soittamiseen. POPS korostaa musiikin suhdetta yhteistyötaitoihin, kokonaisvaltaiseen kasvuun sekä uteliasta suhtautumista erilaisiin kulttuurisiin ilmiöihin. (POPS 2014.) POPS mainitsee musiikin oppiaineen ensimmäiseksi tavoitteeksi ”luoda edellytykset monipuoliseen musiikilliseen toimintaan ja aktiiviseen kulttuuriseen osallisuuteen”. (POPS 2014, 263.) Aktiivisen yhteisöllisen osallistumisen mahdollistavat sosiokonstruktivistiset ja sosiokulttuuriset oppimiskäsitykset. Kulttuurinen osallisuus voi taas linkittyä tiedon luomisen näkökulmaan. Tällöin yksilöt ovat aktiivisia kulttuurin muodostajia. Näin POPSin musiikin oppiaineen ensimmäisessä virkkeessä käsitellyt oppimiskäsitykset kohtaavat toisensa ja asettuvat luonnollisesti lomittain.

POPSissa esitetyt tavoitteet liittyvät vahvasti yksilön kasvuun ja henkilökohtaiseen toimijuuteen. Esimerkiksi omaan kulttuuriperintöön tutustuttaminen (POPS 2014, 142) tai ajattelun edistäminen (POPS 2014, 262) ovat vahvasti sidoksissa itsetuntemuksen ja identiteetin rakentamisen kanssa. Jukka Louhivuori (2009) esittelee myös musiikkikasvatuksen merkityksiä ja tavoitteita. Hän korostaa esimerkiksi musiikin ja hyvinvoinnin välistä yhteyttä; taideharrastus voi lisätä eliniän ennustetta vuosilla ja kuorolaulu saattaa vaikuttaa myönteisesti terveyteen ja hyvinvointiin (Louhivuori 2009, 14).

Esimerkiksi musiikkikasvatuksen terveydellisiä hyötyjä voidaan Louhivuoren mukaan pitää välineellisinä perusteina. Tämä merkitsee etteivät perustelut suoranaisesti viittaa musiikin tekemisen tai harjoittamisen edistämiseen vaan ulkomusiikillisiin asioihin, kuten terveyteen tai itsetuntemukseen. (Louhivuori 2009, 20). Toisaalta musiikkikasvatuksen tärkeyttä perusteellaan hyvällä elämällä, mutta POPSista löytyy myös puhtaasti musiikillisiakin tavoitteita. Koko perusopetuksen läpi musiikin oppiaineen tavoitteena on myös esimerkiksi ohjata oppilasta ”luontevaan äänenkäyttöön ja laulamiseen” (POPS 2014, 263, 141, 422). Näin musiikki-kasvatuksen tavoitteeksi voidaan todeta hyvän elämän edellytysten lisäksi myös musiikillisten tietojen ja taitojen saavuttaminen.

Gibb (1993, 21) mainitsee yhdeksi yrittäjäkasvatuksen pedagogiseksi lähtökohdaksi informaalin oppimisen. Informaali oppiminen viittaa luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvaan oppimiseen. Informaalin oppimisen merkitystä ja sen mahdollistamista luokkahuoneessa on tarkastellut myös Lucy Green (2016). Hän vertaa informaalia musiikin oppimista bändeissä tapahtuvaan kappaleiden harjoitteluun. Tässä opetustyyliässä opettajan tehtävä muuttuu verrattuna perinteiseen opettajalähtöiseen malliin. Opettajan tehtävänä on mahdollistaa oppiminen ja toimia tukena, kun sitä tarvitaan. Näin hän toimii myös ilmapiirin ja vapaan oppimisympäristön mahdollistajana. (Gibb 1993, 21–23; Väkevä 2013; Green 2016.)

Yrittäjyyskasvatuksen ja musiikkikasvatuksen samankaltaisuudet tarjoavat mahdollisuuksia harjoittaa yrittäjämäistä toimintaa musiikkikasvatuksen oppimisympäristössä. Sekä informaali että tekemällä oppiminen korostuvat molemmissa ja niiden oppimiskäsitykset painottavat sosiokonstruktivismia. Hietanen (2012, 146–185) on tutkimuksessaan todennut, että yrittäjämäistä toimintaa voi harjoittaa musiikin opiskeluympäristössä muun muassa laulun- ja soitonopiskelun yhteydessä. Tutkimuksessa korostuivat oppilaiden yhteistyökyky, aloitekyky, virheistä oppiminen, informaali oppiminen sekä tekemällä oppiminen. Riskinsietoon ja riskin ottamiseen liittyvää tematiikkaa tutkimuksessa kuvattiin esimerkiksi laulamalla, jonka oppilas aloittaa jännityksestä huolimatta (Hietanen 2012, 183).

6 Johtopäätökset ja pohdinta

Tässä luvussa esittelen ensin tekemäni johtopäätökset. Toisessa alaluvussa käsittelen uusliberalistiseen koulutuspolitiikkaan liittyvää kritiikkiä. Lopuksi tarkastelen tutkimukseni luotettavuutta ja avaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita tutkimukseeni perustuen.

6.1 Johtopäätökset

Yrittäjyyskasvatuksessa yhdistyvät yrittäjyys ja kasvatus. Yrittäjyyskasvatuksen tutkimus on perinteisesti nojannut vahvasti markkinatalouteen ja liiketaloustieteisiin (Seikkula-Leino 2007, 26–27). Yrittäjyyden käsitettä on kuitenkin alettu yhdistellä muihinkin tieteisiin. On siis luontevaa tarkastella yrittäjyyskasvatusta opetustyön, pedagogiikan ja kasvatuksen kannalta musiikin kontekstissa. (Hietanen 2012, 42–43.)

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenäni oli selvittää, kuinka yrittäjyyskasvatusta on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa. Kotimainen aiheeseen liittyvä aineisto oli osittain opettajankoulutukseen pedagogiseksi sisällöksi tarkoitettua materiaalia. Materiaalilla halutaan selvästi vastata opetussuunnitelman opettajille asettamiin haasteisiin. Kotimainen aineisto tuntuu sisällöiltään olevan melko yhtenäistä ja painottuvan pitkälti perusopetuksessa toteutettavaan yrittäjyyskasvatukseen. Syynä tähän on todennäköisesti yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen lisääminen POPSiin vuonna 1994.

Ulkomaisen aineiston sisällä yrittäjyydestä ja yrittäjyyskasvatuksesta kirjoitetaan enemmän taloustieteen ja liiketalouden näkökulmasta. Ulkomainen kirjallisuus käsittelee aiheita enemmän korkeakoulutuksen näkökulmasta (ks. Kuratko 2005 ja Harkema & Schout 2008), vaikka myös joitain perusopetukseen pohjaavia lähteitä löytyy (ks. Gibb 1993 ja Holmgren ym. 2004). Yrittäjyyskasvatus nähdään ulkomaisessa aineistossa yksiselitteisemmin myönteisenä asiana eikä kritiikkiä aihetta kohtaan juurikaan esiinny. Poikkeuksena kritiikittömyydestä on Carina Holmgrenin ym. artikkeli (2004). Vaikka yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatusta käsitellään aineistossa neutraaliin sävyyn, saa siihen liittyvä uusliberalistinen koulutuspolitiikka enemmän kritiikkiä osakseen. Avaan aihetta lisää myöhemmin tässä luvussa.

Toisena tutkimuskysymyksenäni pohdin suomalaisen musiikkikasvatuksen oppimiskäsityksien soveltuvuutta yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjämäisen toiminnan lähtökohtiin. Kuten tutkielmassani aiemmin mainitsen, ovat suomalaisen musiikkikasvatuksen lähtökohdat hyvin käytännönläheisiä (ks. luku 4). Samoin yrittäjäkäsityksen keskiössä on toiminta ja sen kautta oppiminen (ks. luku 3). Molemmissa korostuu sosiokonstruktivistinen oppimiskäsitys, jonka mukaan tietoa muodostetaan ja oppiminen tapahtuu aktiivisesti yhteydessä ympäristöön ja muihin ihmisiin. Sekä suomalaisen musiikkikasvatuksen että yrittäjyyskasvatuksen pedagogiikka on oppilaslähtöistä ja tekemällä oppiminen korostuu molemmissa. Musiikkikasvatuksen oppimisympäristö ja lähtökohdat saattavat näin tarjota mahdollisuuden yrittäjämäisen toiminnan tuomiseen osaksi musiikinopiskelua. Jo vuoden 2004 POPS korostaa esimerkiksi musiikin luovaa tuottamista (POPS 2004, 232–234; ks. myös POPS 2014, 263–266). Musiikin luova tuottaminen ja innovointi on alue, jolla yrittäjämäistä toimintaa voitaisiin harjoittaa entisestään. Oppilaiden omien kappaleiden säveltäminen, informaali oppiminen ja oppilaslähtöisyys opiskelussa ovat musiikkikasvatuksen ja yrittäjyyskasvatuksen risteymäkohdassa. Säveltämiseen liittyy aina myös riskejä: jos kappale ei tulekaan valmiiksi, saavuta suosiota tai säveltäjä itse ei ole tyytyväinen teokseensa. Tällaisten riskien olemassaolo ja niiden sietäminen voidaan nähdä myös osaltaan yrittäjämäisenä toimintana.

Tutkimustulosteni pohjalta näyttäisi siltä, että yrittäjämäisen toiminnan elementtejä sisältyy hyvin todennäköisesti suomalaiseen musiikkikasvatukseen. Näiden alojen yhtäläisyyksien todentaminen ja osoittaminen jo opettajankoulutuksen aikana mahdollistaisi tulevaisuuden opettajille yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen saumattoman ja luonnollisen integroimisen opetukseen. Samalla yleinen tietoisuus aiheeseen liittyen lisääntyisi, joka osaltaan saattaisi poistaa esimerkiksi yrittäjyyteen käsitteenä liittyviä ideologisia latauksia. Esimerkiksi yrittäjyyden ja yrittäjämäisen toiminnan erottaminen toisistaan voidaan nähdä monella tavalla tärkeänä pedagogiikan opiskelijalle.

6.2 Uusliberalistisen koulutuspolitiikan kritiikki

Koulutus voidaan nähdä uusliberalismin näkökulmasta tehokkaana hallinnan keinona. Tämä tarkoittaa sitä, että koulutusta muutetaan uusliberalistisen ajatusmaailman

mukaiseksi ja koulutuksen perusteluissa ja tavoitteissa käytetään uusliberalistisen ajattelun päämääriä ja ominaisuuksia. Yhteiskunnan jäsenistä muokataan aktiivisia kansalaisia, joiden piirteitä ovat muun muassa kuluttaminen, työn tekeminen ja tuottaminen. (Keskitalo-Foley ym. 2010, 21, 25.) Keskitalo-Foley, Komulainen ja Naskali kritisoivat yrittäjyyskasvatuksen liittämistä koulutukseen sen ideologisen latauksen vuoksi. Heidän mukaansa yrittäjyyskasvatusta perustellaan tärkeäksi osaksi perusopetusta hämärretyin ja siten väärin perustein (Keskitalo-Foley ym. 2010, 35). Carina Holmgren ym. kyseenalaistavat artikkelissaan myös yrittäjyyskasvatuksen tavoitteet. Heidän mukaansa yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksessa pedagogiikan monimuotoisuus ja vaihtelevuus ovat jääneet huomioitta. He epäilevät yrittäjyyskasvatuksen pääasiallisena tavoitteena olevan start-up -yritysten suosion nousun edistäminen. (Holmgren ym. 2004, 65.)

David Vila Diéguez kritisoi uusliberalismin koulutuspoliittista asennoitumista. Hän kiinnittää huomiota erityisesti korkeakoulussa esiintyvään kilpailevaan osallistumiseen kannustavaan opiskelemistapaan. Siinä opiskelijat jaotellaan voittajiin ja häviäjiin, mikä saattaa aiheuttaa ristiriitoja opiskelijoiden välille. (Diéguez 2018, 53.) Diéguez kritisoi kilpailevan ja tuloshakuisen opiskelun vaikutuksia opiskelijoihin laajemmassakin kuvassa. Hän yhdistää uusliberalistisen koulutuksen mielenterveysongelmien lisääntymiseen sekä opiskelijoiden vapaa-ajallaan kokemaan syyllisyyden tunteeseen. (Diéguez 2018, 43, 52–53.)

Apple (2000) kuvailee maailman olevan uusliberalistin silmin katsottuna kuin suuri tavaratalo. Ihmiset nähdään asiakkaina, joilla on vapaus valita tavaratalosta haluamansa asiat. Samasta asiakkuuden käsitteestä puhuu myös Patomäki kuvatessaan opiskelijoita, jotka voivat valita ja ostaa koulutustarjonnasta itselleen mieluisimmat (Patomäki 2007, iii; 166). Asiakkuus voidaan näin nähdä demokratian takaajana. Applen mukaan tällä tavoin demokratia muutetaan poliittisesta kysymyksestä taloudelliseksi kysymykseksi. Näin koulutuksen tulisi vastata ainoastaan työelämän tarpeita ja palvella markkinatalouden tavoitteita. Applen mukaan on selvää, että markkinataloudellinen ajattelu koulutuspolitiikassa lisää eriarvoisuutta ja siten heikentää demokratian toteutumista. (Apple 2000, 60–61.)

Myös Gibb (1993) mainitsee yrittäjyyskasvatuksen kritiikistä. Hänen mukaansa yrittäjyyskasvatuksen on kritisoitu olevan osa konservatiivisen politiikan jatkumoa.

Gibb kuitenkin tyrmää kritiikin ja toteaa sen olevan harhaanjohtavaa, sillä kriitikot eivät ole määritelleet yrittäjyyttä ja yrittäjyyskasvatuksen yhteyttä talouselämään. Tämän seurauksena syntyy vain epäyhtenäistä kritiikkiä vailla hyötyä (Gibb 1993, 12, 25–26.)

Yrittäjyyteen, yrittäjyyskasvatukseen ja uusliberalismiin liittyvä kritiikki on asia, jonka käsittelyyn voitaisiin myös opettajankoulutuksessa keskittyä. Tietoisuuden lisääntyminen koulutuspolitiikkaan liittyvästä keskustelusta voisi kehittää opiskelijan omaa ajattelua ja antaa näkökulmia omiin pedagogisiin valintoihin liittyen. Koulutuksen ja talousmaailman linkittyminen ja siihen mahdollisesti liittyvät ongelmat ovat asioita, joiden voidaan jopa nähdä liittyvän opettajan yhteiskunnalliseen yleissivistykseen. Kuten johdantokappaleessa totesin, en ole omassa musiikkikasvatuksen koulutuksessani tutustunut näihin asioihin juuri lainkaan. Koen, että tämän tutkimuksen tekemisen kautta lisääntynyt yleissivistykseni aiheesta auttaa minua tekemään jatkossa tietoisempia pedagogisia valintoja omassa opetustyössäni.

6.3 Luotettavuustarkastelu

Tutkimuskirjallisuus yrittäjyyteen ja yrittäjäkasvatukseen liittyen on tässä tutkielmassa noin 25 vuoden ajalta. Tämä sisältää riskin, että osa tutkimuksesta on nykyisin vanhentunutta, mikä saattaa heikentää työni luotettavuutta. Tutkielmani lähteet ovat suurelta osin 2000-luvulta, mutta odotin löytäväni vielä helpommin ajankohtaista tutkimusta aiheeseen liittyen. Erityisesti uusliberalismiin suomalaisessa koulutusjärjestelmässä liittyen uskoin löytäväni paljon enemmän aineistoa.

Tutkimukseni luotettavuutta lisää se, että se pohjautuu vertaisarvioituihin artikkeleihin sekä monipuolisesti alan kirjallisuuteen. Huomasin tutkimusta tehdessäni oman kantani yrittäjyyskasvatuksesta muotoutuvan vahvasti erilleen osasta aineistoa. Siitä huolimatta sisällytin tutkielmaan myös näkökulmat, jotka olivat esikäsityksilleni vastakkaisia. Perustelen tuloksista tekemiäni johtopäätöksiä aineiston kautta, mikä tekee niistä luotettavia. Lähdeviittauksia tarkasti käyttämällä olen pyrkinyt osoittamaan aineistosta lähtöisin olevat ajatukset ja erottamaan ne näin omistani. Ottaen kuitenkin huomioon lyhyen kirjoitusaikani ja nopeasti edenneen tutkimusprosessin, olen varma, että sama materiaali eri tekijän käsissä olisi synnyttänyt toisenlaisen tutkimuksen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Yrittäjyyskasvatus ja musiikkikasvatus ovat laajoja aiheita, joita voisi tarkastella hyvin monelta kannalta. Pitääkseni tutkimukseni tiiviinä ja selkeästi rajattuna jouduin keskittymään esimerkiksi musiikkikasvatuksen osalta pelkästään oppimiskäsityksiin ja filosofiaan. Yrittäjyyteen ja yrittäjyyskasvatukseen liittyvä osio on peruskäsitteiden avaamista, vaikka alkuperäinen ajatukseni oli käsitellä aihetta paljon laajemmin. Mielestäni tämänkaltainen rajaaminen lisää tutkimuksen luotettavuutta, koska näin vältetään väljemmän rajauksen mukanaan tuomilta yleistyksiltä.

6.4 Jatkotutkimusaiheet

Yrittäjyyskasvatukseen ja sen soveltamiseen musiikkikasvatuksen kentällä liittyen löytyy mielestäni monia mielenkiintoisia jatkotutkimusaiheita. Tutkimusta varten lukemani aineisto herätti mielenkiintoni niitä motiiveja kohtaan, joiden pohjalta yrittäjyyskasvatus on alun perin nähty tärkeäksi lisätä Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Tutkimukseni pohjalta esimerkiksi Deweyn naturalistisessa pragmatismissa voidaan nähdä paljon yhtäläisyyksiä yrittäjyyskasvatuksen arvomaailmaan. Olisi kiinnostavaa tutkia, miksi siitä huolimatta yrittäjyyden korostaminen opetussuunnitelmassa esimerkiksi naturalistisen pragmatismien sijaan on nähty oikeaksi linjaksi.

Olen erityisen kiinnostunut syventymään yrittäjyyskasvatuksen yhteiskunnalliseen ulottuvuuteen maisterintutkielmassani. Suomen poliittisen kentän viimeaikaisten muutoksien vaikutus Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin voisi avata tärkeitä näkökulmia siihen, mihin suomalainen koulutus on menossa. Uusliberalismi ja sen vaikutukset yhteiskuntaan ja erityisesti koulutukseen olisivat oivallinen syventymiskohde ajan hermolle olevalle musiikkikasvattajalle.

Yrittäjyyskasvatuksen tutkiminen empiirisesti tuntuu myös hyvin luontevalta tavalla. Esimerkiksi Lenita Hietasen väitöskirja tarjoaa oivan mallin aiheen jatkotutkimukselle. Yrittäjämäisen toiminnan observointi luokkatilanteessa saattaisi antaa arvokasta tietoa sen toimivuudesta ja erilaisista sovelluksista. Opettajien haastattelemisen yrittäjyyskasvatuksen erilaisista sovelluksista, asenteista tai aiheesta ylipäänsä voisi tuoda esiin kiinnostavia ja konkreettisia näkökulmia aiheeseen.

Lähteet

Anttila, E., Kauppila, H., Löytönen, T. & Pohjola, H. 2017. Ihmis- ja oppimiskäsitykset taideopetuksessa. Helsinki: Taideyliopiston julkaisusarja 58. Saatavilla osoitteesta: <https://disco.teak.fi/anttila/> Luettu 22.7.2019.

Apple, M. W. 2000. Between Neoliberalism and Neoconservatism: Education and Conservatism in a Global Context. Teoksessa Burbules, N. C. & Torres, C. A. (toim.) Globalization and Education. New York: Routledge, 57–77.

Chomsky, N. 1999. Profit Over People. Neoliberalism and Global Order. New York: Seven Stories Press.

Gibb, A.A. 1993. The Enterprise Culture and Education. Understanding Enterprise Education and its Links with Small Business, Entrepreneurship and Wider Educational Goals. International Small Business Journal 11, 3, 11–34.

Dieguez, D. V. 2018. Should I Stay or Should I Go? A Survival Guide for Punk Graduate Students. Teoksessa Smith, G. D., Dines, M. & Parkinson, T. (toim.) Punk Pedagogies: Music Culture and Learning. New York: Routledge, 43–56.

Elliott, D. J. & Silverman, M. 2014. Music Matters: A Philosophy of Music Education. New York: Oxford University Press.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2001. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Hakala, J. 1999. Graduopas: melkein maisterin niksikirja. Helsinki: Gaudeamus.

Harkema, J. M. & Schout, H. 2008. Incorporating Student-Centered Learning in Innovation and Entrepreneurship Education. European Journal of Education 43, 4, 513–526.

Heimonen, M. & Westerlund, H. 2008. Musiikkikasvatuksen filosofia: Yhteisöllisiä näkökulmia. Teoksessa Huovinen, E. & Kuitunen, J. (toim.) Johdatus musiikkifilosofiaan. Tampere: Vastapaino.

Hietanen, L. 2012. Väitöskirja. ”Tänään soitin vain kitaraa, koska innostuin!” Tapaustutkimus yrittäjämäisestä toiminnasta perusopetuksen 7. Luokan musiikin oppimisympäristössä. Rovaniemi: Lapin Yliopisto.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Porvoo: Bookwell Oy.

Holmgren, C., From, J., Olofsson, A., Karlsson, H., Snyder, K. & Sundström, U. 2004. Entrepreneurship Education: Salvation or Damnation? *International Journal of Entrepreneurship*, 8, 1, 55–71.

Keskitalo-Foley, S., Komulainen, K. & Naskali, P. 2010. Risto Reipas riskinottaja. Koulutuspolitiikan tavoitteleva ihannekansalainen. Teoksessa Komulainen, K., Keskitalo-Foley, S., Korhonen, S. & Lappalainen, S. (toim.) Yrittäjyyskasvatus hallintana. Tampere: Vastapaino, 15–36.

Koiranen, M. 1997. Henkinen kasvu yrittäjyyteen. Teoksessa Parikka, M. (toim.) Kasvu yrittäjyyteen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 23–26.

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Kyrö, P. 1997. Yrittäjyyden murrokset ja uudet muodot. Teoksessa Parikka, M. (toim.) Kasvu yrittäjyyteen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino, 11–21.

Kuratko, D. F. 2005. The Emergence of Entrepreneurship Education: Development, Trends and Challenges. *Entrepreneurship Practice and Theory* 29, 5, 577–597.

Louhivuori, J. 2009. Näkökulmia musiikkikasvatuksen merkityksiin. Teoksessa Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia

kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Suomen Musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 11–27.

Green, L. 2016. Music, Informal Learning and the School: A New Classroom Pedagogy. New York: Routledge.

OECD 1989. Towards an "Enterprising" Culture: A Challenge for Education and Training. Pariisi: OECD.

Partti, H., Westerlund, H. & Björk, C. 2013. Oppimiskäsitykset reflektiivisen musiikkikasvattajan toiminnan ohjaajina. Teoksessa Juntunen, M-L., Nikkanen, H. ja Westerlund, H. (toim.) Musiikkikasvattaja: Kohti reflektiivistä käytäntöä. Jyväskylä: PS-kustannus, 54–70.

Patomäki, H. 2007. Uusliberalismi Suomessa. Vantaa: Dark Oy. Saatavilla osoitteesta: http://patomaki.fi/Uusliberalismi_Suomessa.pdf. Luettu 15.7.2019.

POPS 1994. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Opetushallitus.

POPS 2004. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2004. Helsinki: Opetushallitus.

POPS 2014. Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus.

Ristimäki, K. 2004. Yrittäjäkasvatus. Järvenpää: Yrityssanoma.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV- Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavilla osoitteesta: <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>, luettu 22.07.2019

Rokka, P. 2011. Peruskoulun ja perusopetuksen vuosien 1985, 1994 ja 2004 opetussuunnitelmien perusteet poliittisen opetussuunnitelman tekstinä. Tampere:

Tampereen yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Salminen, A. 2011. Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasa: Vaasan Yliopisto. Saatavilla osoitteesta: https://www.univaasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf, luettu 21.07.2019.

Seikkula-Leino, J. 2007. Opetussuunnitelmaudistus ja yrittäjyyskasvatuksen toteuttaminen. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla osoitteesta: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79409/opm28.pdf>, luettu 28.5.2019

TENK 2012. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeet. Saatavilla osoitteesta https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf. Luettu 15.5.2019.

Westerlund, H. & Väkevä, L. 2006. Praksialismikeskustelu suomalaisessa musiikkikasvatuksessa. Teoksessa Louhivuori, J., Paananen, P. & Väkevä, L. (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Suomen musiikkikasvatusseura – FiSME ry, 93–105.

Väkevä, L. 2004. Kasvatuksen taide ja taidekasvatus. Estetiikan ja taidekasvatuksen merkitys John Deweyn naturalistisessa pragmatismissa. Väitöskirja. Oulu: Oulu University Press.

Väkevä, L. 2013. Informaali oppiminen, musiikin opetus ja populaarimusiikin pedagogiikka. Teoksessa Juntunen, M-L., Nikkanen, H. & Westerlund, H. (toim.) Musiikkikasvattaja. Kohti reflektiivistä käytäntöä. Jyväskylä: PS-kustannus, 93–104.